

VI SEMINARIUM POLSKIEJ MYŚLI PEDAGOGICZNEJ: *TEORIA I PRAKTYKA WYCHOWANIA KATOLICKIEGO MIĘDZY ROKIEM 1939 A SOBOREM WATYKAŃSKIM II, 6 LISTOPADA 2020 ROKU*

Tegoroczne, już VI Seminarium Polskiej Myśli Pedagogicznej odbyło się 6 listopada 2020 roku w formule on-line. Tematem obrad była *Teoria i praktyka wychowania katolickiego między rokiem 1939 a Soborem Watykańskim II*. Seminarium otworzyła jego pomysłodawczyni i wieloletnia przewodnicząca prof. dr hab. Janina Kostkiewicz z Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wydarzenie dedykowane było Księdzu prof. dr hab. Jerzemu Bagrowiczowi, wielkiemu znawcy pedagogiki chrześcijańskiej, pedagogiki religii i katechetyki. Sylwetkę Księdza Profesora przedstawił jego uczeń i współpracownik dr hab. Jarosław Horowski, prof. UMK, podkreślając wielką życzliwość J. Bagrowicza wobec każdego człowieka, umiejętność współpracy z osobami wierzącymi i niewierzącymi. Wyeksponował naczelną myśl jego rozumienia wychowania, jaką jest prowadzenie wychowanka do dialogu z Bogiem. Profesor J. Horowski przekazał od nieobecnego na zdalnym Seminarium Księdza Profesora najserdeczniejsze pozdrowienia dla zebranych oraz słowa jego radości z dedykowania mu VI Seminarium Polskiej Myśli Pedagogicznej.

Pierwsza spośród trzech sesji poświęcona była czołowym przedstawicielom i kreatorom wychowawczej misji Kościoła katolickiego w Polsce. Prowadził ją ks. dr hab. Dariusz Stępkowski, prof. UKSW. W referacie rozpoczynającym obrady prof. dr hab. Janina Kostkiewicz wskazała, że spuścizna pedagogiki katolickiej nie znajduje pola interpretacyjnego adekwatnego do jej rangi i wypracowanych tu koncepcji, stąd wymaga dalszego upowszechniania i kolejnych, pogłębionych analiz. Odnosząc się do zakreślonych w temacie obecnego seminarium ram czasowych, prelegentka zaznaczyła, że rozwój pedagogiki katolickiej przed 1939 rokiem (szczególnie w dwudziestoleciu międzywojennym w Polsce) odegrał znaczącą rolę przed tym, co nastąpiło później. Prof. J. Kostkiewicz, odnosząc się do swoich analiz poczynionych w książce *Kierunki i koncepcje pedagogiki katolickiej w Polsce 1918–1939* (2013), przywołała szereg koncepcji pedagogiki personalistycznej, jak też wskazała postacie mające duży wkład w rozwój teorii

i praktyki wychowania katolickiego w Polsce przed 1939 rokiem oraz między rokiem 1939 a Soborem Watykańskim II. Przywołując zmiany, które dla pedagogii katolickiej wniósł Sobór, wskazała na potrzebę badania ich skutków w szeroko rozumianym wychowaniu i jego efektach. Nadmieniła, że na stan i kondycję pedagogii katolickiej miały wpływ nowe wizje człowieka i świata, do których odnosił się Sobór. Tak zatem pokrótce wyznaczone zostały ramy czasowe seminarium. *Notabene*, odbyło się ono w dniu 6 listopada, czyli w 81. rocznicę Sonderaktion Krakau, kiedy to Niemcy aresztowali w gmachu *Collegium Novum* 184 profesorów i wykładowców Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Akademii Górniczej.

W kolejności chronologicznej pojawiły się głębokie interpretacje wychowawczych aspektów misji dwóch czołowych przedstawicieli Kościoła katolickiego w Polsce we wskazanym okresie: kardynała Augusta Hlonda i Prymasa Tysiąclecia Stefana Wyszyńskiego.

Postać i myśl przedstawiciela wychowawczej misji Kościoła katolickiego w Polsce salezjanina, kardynała Augusta Hlonda zaprezentował ks. dr hab. Stanisław Chrobak, prof. UKSW. Mówiąc o drogowskazach kardynała, skupionych wokół troski o człowieka i ojczyznę (1945–1948), wymienił prelegent: a) troskę o podmiotowość osoby i życie duchowe, b) zadania rodziny jako wspólnoty osób, c) zasady we wspólnocie narodowej. Ks. prof. S. Chrobak zaznaczył również, że refleksja A. Hlonda charakteryzowała się zamyśleniem nad znakami czasu i ich krytyczną interpretacją oraz przekonaniem o ścisłej łączności porządku doczesnego i religijnego.

Prof. dr hab. Bogusław Śliwerski (UŁ) w wystąpieniu zatytułowanym *Pedagogia odwagi i transformatywnego oporu Prymasa Tysiąclecia – Stefana Wyszyńskiego* przedstawił pogłębione analizy dzieł i działalności drugiej wielkiej postaci. Prelegent podkreślił ważną dla współczesnej pedagogiki tradycję badania pedagogiki chrześcijańskiej. W tym nurcie znajduje się też pedagogia Prymasa Tysiąclecia, odczytywana z jego osobistych zapisków *Pro memoria*. Dzienniki prymasa pokazują – jak wskazał profesor – nie tylko jego misję odpowiedzialności za Kościół i naród, ale też okres komunizmu w Polsce, w którym zmierzano do zniszczenia kultury i wolności politycznej.

Sesja druga Seminarium zogniskowana była wokół tematu *Teoria i praktyka wychowania a Sobór Watykański II*. Rozpoczął ją JM ks. rektor prof. dr hab. Stanisław Dziekoński (UKSW) wystąpieniem *Vetera et nova w refleksji nad wychowaniem Soboru Watykańskiego II*. Przyznał on, że wychowanie chrześcijańskie stało się istotne dla ojców Soboru Watykańskiego II – powstała IX. *Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim Gravissimum educationis*, która dowartościowuje element antropologiczny wychowania. Ojcowie soboru mówili o prawie do wychowania, jakie posiada każdy człowiek. Zanika urabianie wychowanka, a podkreślana jest rola wychowawcy, który ma uniwersalne spojrzenie na wychowanie, liczy się z indywidualizmem wychowanka, z tym co dla niego specyficzne. Wychowanie traktowane jest jako relacja interpersonalna pomiędzy wychowankiem a wychowawcą w kontekście otaczającego świata.

Rozważania te kontynuował dr hab. Andrzej Ryk, prof. UP, zwracając uwagę na ewolucję, jakiej doznała tożsamość pedagogiki po Soborze Watykańskim II w zakresie otwarcia się pedagogiki katolickiej na różne nurty. Prelegent mówiąc o pedagogii jako etyce katolickiej w tradycji przedpoborowej, nawiązywał do integralności człowieka złożonego z duszy i ciała, niepomijania podmiotu wychowania i zachowywania godności oraz potencjalności wychowanka.

Referat pt. *Antropologia II Soboru Watykańskiego: ciągłość czy zerwanie?* przedstawił dr Wojciech Golonka z Instytutu Dziedzictwa Europejskiego Andegavenum. Prelegent podkreślając, że Sobór chciał podjąć dialog z człowiekiem i światem, wyróżnił dwie szkoły odnośnie antropologii soborowej: szkołę hermeneutyki ciągłości i szkołę hermeneutyki zerwania. Wskazał, że teksty soborowe nie są jednolite, są kompromisem między różnymi nurtami, jak również występuje spór o zachowanie tradycji w nauczaniu Kościoła katolickiego. W konstatacji padło stwierdzenie, że Sobór przeniknął Kościół, ale wbrew oczekiwaniom nie przeniknął świata, z którym miał dialogować. Owocną dyskusję po tej części obrad moderowała dr hab. Maria M. Boużyk, prof. UKSW. Treść tej dyskusji odsłoniła wielkie zaniedbania nad badawczymi analizami tej problematyki i jej dalekosiężnymi skutkami.

Rozważania w popołudniowej, ostatniej sesji seminarium toczyły się wokół wybranych problemów teorii i praktyki wychowania katolickiego. Rozpoczął je dr hab. Paweł Skrzydlewski, prof. PWSZ, przedstawiając misję wychowawczą księdza Jana Piwowarczyka – lidera życia społecznego w Polsce po 1945 roku. W myśli ks. Piwowarczyka katolickie wychowanie polegało na dopełnianiu życia osobowego tym, co nadprzyrodzone. Pedagogika społeczna miała prowadzić do zaistnienia nowego człowieka, który winien określić swoje stanowisko w świecie, w społeczeństwie, który byłby twórczym podmiotem rozwoju.

Następnie wystąpił dr hab. Marek Rembierz, prof. UŚ, omawiając różne znaczenia i zakresy wychowania katolickiego w polskiej myśli pedagogicznej (1939–1979). Zakreślając ramy czasowe swego namysłu, prelegent wskazał na rok 1939 jako ten, który stwarzał szczególne warunki do refleksji zasadniczej po zapadnięciu się poprzedniego świata. Z drugiej strony rok 1979 to czas pierwszej pielgrzymki do kraju Jana Pawła II, który czyni przełom w myśleniu o pedagogice katolickiej w Polsce, wprowadzając znaczące zmiany soborowe i rozwijając personalizm.

Z kolei ks. dr hab. Dariusz Stępkowski, prof. UKSW, przedstawił rekonstrukcję postpamięciową upaństwowienia Salezjańskiego Domu Dziecka w Jaciążku (1951). Prelegent przybliżył (na podstawie wspomnień salezjanów i dokumentów wewnętrznych Zgromadzenia Salezjańskiego) skrajnie trudną sytuację dzieci w zakładzie oraz działania w ramach planowej akcji mające na celu odebranie salezjanom placówki oświatowo-wychowawczej i przejęcie jej przez władze państwowe. Dalej dr Dominika Jagielska (UJ) w swoim referacie poruszyła problem wychowania społecznego w pismach pedagogów katolickich po II wojnie światowej. Odnosząc się do sytuacji społeczno-politycznej pomiędzy końcem wojny

a Soborem Watykańskim II, wskazała na publikacje z zakresu społecznej nauki Kościoła dotyczące wychowania z perspektywy społecznej, starając się ukazać początkowe próby uprawiania tej refleksji w sposób nawiązujący do okresu przedwojennego oraz powolne pojawianie się wątków charakterystycznych dla ustaleń soborowych.

Trzy ostatnie wystąpienia seminaryjne dotyczyły wybranych koncepcji pedagogiki katolickiej bądź podejść noszących znamiona wychowania katolickiego. Kulturę edukacji bł. Natalii Tułasiewicz (1906–1945) przedstawiła dr Kazimiera J. Wawrzynów OSU (PWT, Wrocław), mgr Kinga Sobieszkańska (UP, Kraków) nawiązywała do związku teatru z religią i wychowaniem na przykładzie biografii i prac dramatopisarskich Karola Wojtyły, natomiast dr Sabina Prejsnar-Szatyńska ukazała pamiętnik Stanisława Pigońa *Z Komborni w świat* (1947) jako tekst o wychowaniu i procesie dochodzenia autora do Boga.

Owocne obrady podsumowała przewodnicząca Seminarium prof. J. Kostkiewicz. Warto nadmienić, że mimo obecnej sytuacji epidemiologicznej konferencja odbywająca się w trybie zdalnym – niosąca specyficzne utrudnienia i niepozwalająca na swobodniejszy kontakt rozmówców podczas dyskusji – zgromadziła sporą grupę uczestników (42 osoby).

BEATA GOLA
ORCID: 0000-0002-8039-9562
Kraków